

Emetas

1954-ųjų birželio dvylikta. Kelionė iš Salainos į Morgeną* truko tris valandas, ir Emetas beveik visą laiką pratyłėjo. Pirmąsias šešiasdešimt mylių viršininkas Viljamsas stengėsi užmegzti draugišką pokalbį. Jis pasidalijo prisiminimais iš savo vaikystės, praėjusios Rytuose, vis paklausinėdamas Emetą apie jo vaikystę fermoje. Kadangi jie vienas kitą matė jau paskutinį kartą, Emetui atrodė, kad nelabai prasminga leistis į šį pokalbį. Iš Kanzaso įvažiavus į Nebraską ir viršininkui įjungus radiją, Emetas pro langą stebėilijo į prerijas. Kai jie buvo už penkių mylių į pietus nuo miesto, vaikinąs bedė pirštu į priekinį stiklą.

— Dabar į dešinę. Už šešių mylių pamatysite baltą namą.

Viršininkas sulėtino greitį ir pasuko dešinėn. Jie pravažiavo Makuskerio sodybą, o po kelių minučių — Andersenų su dviem prie jo derančiais dideliais raudonais ūkiniais pastatais. Dar kelios minutės, ir jie išvydo Emeto namą, šalia vienišos guobos, apytikriai trisdešimt jardų nuo kelio.

Visi namai šioje šalies dalyje Emetui atrodė lyg numesti iš dangaus. Apie Votsonų namą galėjai pamanyti, kad jo nusileidimas buvęs kietesnis. Stogo linija abipus kamino susmukusi, langų rėmai iškrypę tiek, kad pusė jų iki galo neatsidaro, o kita pusė sandariai neužsidaro. Dar akimirka, ir jie pastebės nuo sienų apkalos atšokusius dažus. Bet, iki įvažiuojamojo keliuko likus šimtui jardų, viršininkas sustabdė automobilį prie kelkraščio.

— Emetai, — tarė jis, rankas laikydamas ant vairo, — prieš įvažiuojant į kiemą, noriu tau ką pasakyti.

* Morgenas — autoriaus pramanytas miestas, Auroros (Nebraskos valstija) geografinis atitikmuo (abiejų miestų pavadinimai reiškia tą patį: rytas).

Kad viršininkas Viljamsas norėjo kažką pasakyti, labai nenustebino. Emetui pirmąkart atvykus į Salainą, kolonijai vadovavo huzeris* pavarde Akerlis, vyras, nelinkęs patarimus reikšti žodžiais, kai veiksmingiau juos perteikti lazda. Viršininkas Viljamsas buvo šiuolaikiškas, turėjo magistro laipsnį ir gerų ketinimų, ir šalia darbo stalo kabančią įrėmintą Franklino D. Ruzvelto nuotrauką. Jis buvo sukaupęs idėjų iš knygų ir patirties ir įvaldęs begalę žodžių, kuriuos mokėjo paversti patarimais.

— Kai kuriems į Salainą atvykstantiems vaikinams, nepriklausomai nuo to, dėl ko jie atsiduria mūsų priežiūroje, — kreipėsi jis, — tai tėra tik ilgo, nemalonumų kupino kelio pradžia. Jiems vaikystėje nebuvo įdiegta, kas gera, o kas bloga, bet jiems ir dabar tokie dalykai ne itin rūpi. Vertybės ir siekiai, kuriuos mėginame jiems įskiepyti, tikėtina, bus atmesti tą pačią akimirką, kai jie pasitrauks mums iš akių. Liūdna, tačiau tik laiko klausimas, kada šie vyrukai atsidurs pataisos namuose Topikoje ar dar blogesnėje vietoje.

Kolonijos viršininkas atsigrėžė į Emetą.

— Noriu pasakyti, Emetai, kad tu ne toks. Mes neilgai pažįstami, bet užteko ir tiek, kad suprasčiau, jog to jaunuolio mirtis stipriai slegia tavo sąžinę. Niekas nemano, kad tą vakarą viskas įvyko dėl nusikalstamų tavo ketinimų ar dėl tavo būdo. Atsitiktinumas atgrėžė savo bjauriąją pusę. Bet mes, kaip visuomenė, norime, kad net ir netyčia užtraukusieji kitiems negandą atlygintų skriaudą, atlikdami tam tikrą bausmę. Žinoma, skriaudos atlyginimas iš dalies skirtas numaldyti patyrusius skaudų nelaimės smūgį, tarkime, jaunuolio šeimą. Bet mes, kaip civilizuota visuomenė, taip pat reikalaujame atpildo, kuris pasitarnautų vaikino, buvusio nelaimės tarpininku, labui. Kad gavęs galimybę jis atlygintų skolą, atrastų ir šiokią tokią paguodą, patirtų, ką reiškia atsisteisti, ir pradėtų atkūrimo procesą. Ar supranti, Emetai?

— Taip, sere.

* *Angl. hoosier* — huzeriais vadinami Indianos valstijos gyventojai.

— Džiaugiuosi tai girdėdamas. Žinau, kad turi brolių, kuriuo dabar teks pasirūpinti, ir ateitis, kuri tau atsiveria, gali bauginti, bet esi protingas jaunuolis, ir visas gyvenimas tau dar prieš akis. Tu visiškai atlyginai skolą, ir man belieka tikėtis, kad savo laisve pasinaudosi kaip įmanoma geriausiai.

— Kaip tik to ir aš noriu, viršininke.

Šią akimirką Emetas iš tikrųjų taip mąstė. Jis sutiko beveik su viskuo, ką viršininkas sakė. Kuo aiškiausiai suprato, kad jam prieš akis — visas gyvenimas ir kad būtina pasirūpinti broliu. Suprato ir tai, kad buvo nelaimės tarpininkas, bet ne jos kūrėjas. Tačiau nesutiko su tuo, jog jo skola visiškai padengta. Kad ir kokį vaidmenį būtų suvaidinęs atsitiktinumas, kai savo rankomis esi atėmęs iš kito žmogaus jam skirtą laiką žemėje, norėdamas įrodyti Visagaliui esąs vertas jo gailestingumo, turėsi stengtis visą likusį gyvenimą.

Viršininkas įjungė pavarą, ir mašina įsuko į Votsonų teritoriją. Šalia namo prieangio stovėjo du automobiliai, sedanas ir pikapas. Savąjį Viljamsas pastatė lygiagrečiai su pikapu. Jam ir Emetui išlipus, tarpduryje pasirodė aukštas vyras su kaubojiška skrybėle rankoje ir netrukus žengė iš prieangio.

— Sveikas atvykęs, Emetai.

— Sveiki, pone Ransomai.

Viršininkas ištiesė ranką rančos šeimininkui.

— Esu kolonijos viršininkas Viljamsas. Labai malonu, kad pasirūpinote mus sutikti.

— Anoks čia rūpestis, viršininke.

— Atrodo, jau seniai pažįstate Emetą.

— Nuo tos dienos, kai gimė.

Viršininkas uždėjo ranką Emetui ant peties.

— Vadinasi, man nebūtina jums aiškinti, koks puikus jis vaikinas. Ką tik automobilyje jam sakiau, kad dabar, sugrąžinus skolą visuomenei, Emetui atsiveria visas gyvenimas.

— Iš tiesų, — sutiko ponas Ransomas.

Trys vyrai stovėjo ir tylėjo.

Centrinėje Valstijų dalyje viršininkas dar nebuvo išgyvenęs nė metų, bet jau ne kartą stovėjęs prie kitų namų prieangių ir patyręs, kad šioje pokalbio vietoje greičiausiai būsi pakviestas į vidų ir tau bus pasiūlyta atsigaivinti, o šį pasiūlymą derėtų priimti, nes atsisakymas būtų palaikytas šiurkštumu, net jei tavęs dar lauktų trijų keturių valandų kelionė. Vis dėlto nei Emetas, nei ponas Ransomas neparodė atvykusiajam jokio ženklų, iš kurio būtų galima numanyti, kad jis kviečiamas užėiti.

— Ką gi, — galiausiai prabilo Viljamsas, — atrodo, man jau pats metas skubėti atgal.

Emetas ir ponas Ransomas atsisveikindami padėkojo kolonijos viršininkui, paspaudė ranką ir luktelėjo žiūrėdami, kaip jis įlipa į mašiną ir išvažiuoja. Viršininkas buvo jau už ketvirčio mylios, kai Emetas kryptelėjo galvą sedano pusėn.

— Pono Obermejerio?

— Taip. Laukia virtuvėj.

— O Bilis?

— Paprasčiau Selės atvesti jį kiek vėliau, kad pirmiau kartu su Tomu sutvarkytumėte savo reikalus.

Emetas linktelėjo.

— Pasirengęs eiti vidun? — paklausė ponas Ransomas.

— Kuo greičiau, tuo geriau, — atsakė Emetas.

Tomą Obermejerį jie rado sėdintį prie mažo virtuvės stalo. Jis vilkėjo baltus marškinius trumpomis rankovėmis, ryšėjo kaklaryšį. Jeigu ir buvo atvykęs su švarku, o jį veikiausiai paliko automobilyje, nes ant kėdės atlošo jo nebuvo.

Regis, Emetas ir ponas Ransomas įeidami pro duris bankininką užklupo netikėtai — jis staiga vienu judesiu atstūmė kėdę nuo stalo, atsistojo ir ištiesė ranką.

— Ką gi, sveikas, Emetai. Malonu tave matyti.

Emetas, netardamas nė žodžio, paspaudė bankininkui ran-

ką. Apsidairęs pastebėjo, kad grindys išplautos, stalviršis švarus, kriauklė tuščia, o spintelių durys uždarytos. Tokios švarios virtuvės Emetas negalėjo prisiminti.

— Taigi, — ištarė ponas Obermejeris, mostelėdamas į stalą. — Kodėl mums neprisėdus?

Emetas atsisėdo ant kėdės tiesiai priešais bankininką. Ponas Ransomas liko stovėti, nugara remdamasis į durų staktą. Ant stalo gulėjo rudas aplankas, prigrūstas dokumentų. Jis buvo toliau nuo bankininko, todėl atrodė, kad jį čia palikęs kažkas kitas.

Kostelėjęs ponas Obermejeris tęsė:

— Pirmiausia, Emetai, norėčiau išreikšti savo užuojautą dėl tavo tėvo mirties. Jis buvo puikus vyras ir per jaunas mirti.

— Ačiū.

— Tikriausiai, kai buvai parvykęs į laidotuves, Valteris Eberštatas turėjo galimybę prisėsti šalia tavęs ir aptarti tėvo palikimo klausimą.

— Taip, — atsakė Emetas.

Bankininkas linktelėjo, žvelgdamas į vaikiną užjaučiamu žvilgsniu.

— Jei taip, tada Valteris turbūt tau paaiškino, jog tavo tėvas, nepaisydamas ankstesnės hipotekos, prieš trejus metus paėmė naują paskolą. Jis teigė, kad skolinasi įrangai atnaujinti. O aš įtariu, jog didžiąją paskolos dalį panaudojo kai kurioms ankstesnėms skoloms padengti, nes ūkio daržinėje radome vienintelį naują „John Deer“ agregatą. Bet tai, manau, nieko nekeičia.

Emetas ir ponas Ransomas, regis, sutiko su jo žodžiais, jog tai nieko nekeičia, nes nė vienas nepasivargino jam atsakyti. Bankininkas vėl kostelėjo.

— Turiu omenyje, kad tavo tėvas kelerius pastaruosius metus derliaus nesitikėjo, o šiomet, jam mirus, derliaus apskritai nebus. Taigi, mes neturėjome pasirinkimo — skolą reikės gražinti. Pripažįstu, Emetai, šią nemalonią verslo pusę, bet turėtum suprasti, jog priimti tokį sprendimą bankui nebuvo lengva.

— O aš manyčiau, kad, atsižvelgiant į jūsų patirtį, priimti kitokią sprendimą jums turėtų būti visiškai paprasta, — tarė ponas Ransomas.

Bankininkas pažvelgė į rančos savininką.

— Tai nesąžininga, Edai, ir tu pats supranti. Joks bankas ne-
teikia paskolos, ketindamas anuliuoti įkeisto turto išpirkimo teisę.

Taip taręs jis atsigrėžė į Emetą.

— Paskolos gavėjas privalo laiku mokėti palūkanas ir gražinti pagrindinę sumą. Vis dėlto, kai patikimas klientas tampa nemokus, mes darome viską, kas nuo mūsų priklauso, kad palengvintume jo dalią. Pavyzdžiui, pratęsiame terminus arba laikinai atleidžiame nuo mokėjimų. Tavo tėvo atvejis — tobulas pavyzdys. Kai jo padėtis ėmė blogėti, mes suteikėme jam daugiau laiko. O jam susirgus, terminą pratęsėme dar kartą. Tačiau nesėkmė kartais būna tokia didelė, kad žmogus iš jos nepajėgia išsikaupti, nepriklausomai nuo to, kiek laiko jūs jam duotumėte.

Bankininkas ištiesė ranką ir uždėjo plaštaką ant rudojo ap-
lanko, leisdamas suprasti, kad jis priklauso jam.

— Dar prieš mėnesį mes būtume galėję perimti visą nuosavybę ir ją parduoti, Emetai. Turėjome teisę taip pasielgti. Tačiau to nepadarėme. Laukėme, kada atliksi tau skirtą laisvės atėmimo bausmę Salainoje, kad grįžęs namo galėtum išsimiegoti savo lovoje. Norėjome, kad tu ir tavo brolis galėtumėte neskubėdami susirinkti savo asmeninius daiktus. Velniai rautų, mes netgi paprašėme, kad jums nenutrauktų dujų ir elektros tiekimo, ir viskas — mūsų sąskaita.

— Labai garbinga iš jūsų pusės, — tarė Emetas.

Ponas Ransomas burbtelėjo.

— Bet dabar, kai jau sugrįžai namo, — tęsė bankininkas, — kiekvienai iš suinteresuotų šalių turbūt būtų geriausia užbaigti šį procesą. Mums, kaip tavo tėvo turto administratoriams, reikia, kad pasirašytum keletą dokumentų. Apgailestauju, bet tau per keletą savaičių teks susirasti, kur su broliu išsikelti.

— Jei turite, ką reikia pasirašyti, pasirašykime.

Ponas Obermejeris išėmė iš aplanko kelis dokumentus. Atgręžęs juos į Emetą pradėjo aiškinti, ką reiškia kiekvienas skirsnis ir punktas, komentuodamas terminus, parodydamas vietas, kur reikia pasirašyti arba pažymėti inicialus.

— Turite rašiklį?

Ponas Obermejeris ištiesė Emetui savo rašiklį. Vaikinas ilgai nesvarstydamas pasirašė dokumentus, paskui pastūmė lapus atgal.

— Viskas?

— Yra dar vienas dalykas, — atsakė bankininkas, saugiai sugrąžinęs dokumentus atgal į aplanką. — Automobilis daržinėje. Atlikdami įprastinę inventorizaciją, neradome nei jo registracijos dokumento, nei raktelių.

— O kodėl jums jų reikia?

— Antroji tavo tėvo paimta paskola nebuvo skirta konkrečioms žemės ūkio mašinoms įsigyti. Jis neturėjo teisės įsigyti savo fermai naujos kapitalinės įrangos, o į šią kategoriją, deja, patenka ir asmeninės transporto priemonės.

— Tik ne šis automobilis.

— Paklausk, Emetai...

— Ne, nes ši kapitalinė įranga ne mano tėvo. Ji yra mano.

Pono Obermejerio žvilgsnyje buvo matyti skepsis ir simpatija — dvi emocijos, kurios, Emeto nuomone, tuo pat metu tame pačiame veide negalėjo išsitemkti. Ištraukęs iš kišenės piniginę, vaikas išėmė automobilio registracijos dokumentą ir padėjo ant stalo.

Bankininkas jį pakėlė ir apžiūrėjo.

— Taip, Emetai, matau, kad automobilis registruotas tavo vardu, tačiau kad ir kaip gaila, jeigu tėvas jį buvo įsigijęs tavo vardu...

— Ne, to nebuvo.

Bankininkas pažvelgė į poną Ransomą vildamasis jo palaikymo, o jo nesulaukęs vėl atsigręžė į Emetą.

— Dvi vasaras dirbau pas poną Šultę, kad užsidirbčiau pi-

nigų mašiniai. Stačiau namus. Dengiau stogus. Taisiau verandas. Tiesą sakant, netgi padėjau montuoti naujas spinteles, kurios stovi jūsų virtuvėje. Jei manimi netikite, galite nuvykti pas poną Šultę ir pasiteirauti. Kad ir kaip būtų, jūs neturite teisės liesti šio automobilio.

Ponas Obermejeris susiraukė. Bet Emetui ištiesus ranką paimiti registracijos dokumento, bankininkas atidavė jį neprieštaruodamas. O išeidamas ir išsinešdamas savo aplanką jis pernelyg nenustebo, kad nei Emetas, nei ponas Ransomas nesiteikė jo palydėti iki durų.

Bankininkui išvykus, ponas Ransomas, palikęs Emetą vaikštinėti po namą, išėjo į kiemą palaukti Selės ir Bilio.

Bendrasis kambarys, kaip ir virtuvė, Emetui pasirodė tvarkingesnis nei įprastai: pagalvės atremtos į sofos kampus, ant mažojo staliuko dailiomis krūvelėmis sukrauti žurnalai, o tėvo rašomojo stalo gaubtas nuleistas. Užlipęs į antrą aukštą ir įėjęs į Bilio kambarį, rado tvarkingai paklotą lovą, ant lentynų dailiai išrikiuotas butelių kamštelių ir paukščių plunksnų kolekcijas, o vieną iš kambario langų pravertą vėdinti. Veikiausiai atdaras ir kitos prieškambario pusės langas, nes buvo jaučiamas skersvėjis, judinantis virš Bilio lovos kabančius naikintuvų „Spitfire“, „Warhawk“ ir „Thunderbolt“ modelius.

Emetas, išvydęs juos, nusišypsojo.

Lėktuvėlius sukonstravo jis pats, būdamas maždaug dabartinio Bilio amžiaus. Jų rinkinius jam dovanojo motina 1943 metais, kai Emeto ir jo draugų kalbos sukosi vien apie mūšius Europos ir Ramiojo vandenyno karo veiksmų teatruose, apie Patoną, kurio vadovaujama Septintoji armija viesulu įsiveržė į Sicilijos pajūrį, ir apie Pepio Boingtono Juodųjų avių eskadrilę, triuškinusią priešą virš Saliamono jūros vandenų. Emetas preciziškai, lyg tikras inžinierius, konstravo modelius ant virtuvės stalo. Gavęs keturis

mažus buteliukus emalio dažų, jis plonyčiu teptuku ant fiuzeliažų nupiešė emblemas ir numerius. Baigęs darbą, berniukas išrikiavo juos įstrižai savo komodos tartum ant lėktuvnešio denio.

Bilis susižavėjo lėktuvėliais būdamas ketverių. Grįžęs iš mokyklos Emetas kartais rasdavo brolių stovintį ant kėdės šalia komodos ir kalbantį su savimi naikintuvo piloto žodžiais. Todėl kai Biliiui suėjo šešeri, Emetas kartu su tėvu gimtadienio proga parengė siurprizą — pakabino lėktuvėlius tiesiai virš jo lovos.

Emetas prieškambariu nuėjo iki tėvo kambario, kurį rado taip pat sutvarkytą: paklota lova, nuo fotografijų ant komodos nuvalytos dulkės, atitrauktos užuolaidos surištos dekoratyvine juoste. Priėjęs prie vieno iš langų Emetas apžvelgė tėvo žemę. Dvidešimt metų čia buvo ariama, sėjama, sodinama, bet užteko vos vieną sezoną prie jos neprisiliesti, ir į ją įžengė nenuilstanti gamta, tarp prerijų žolių prisėdama kiekčių, žilių ir vernonijų. Palikęs ją be priežiūros dar keleriems metams, nebesuprastum, ar žemė apskritai kada nors buvo dirbama.

Emetas pakraipė galvą.

„Nesėkmė...“

Taip įvardijo ponas Obermejeris. Nesėkmė per didelė, kad ją įveiktum. Ir bankininkas buvo teisus. Ko jau ko, o nesėkmių Emeto tėvui nestigo. Bet vaikinai suprato, kad nesėkmės — dar ne viskas. Klaidų, priimant sprendimus, Čarlio Votsono gyvenime buvo nė kiek ne mažiau.

Emeto tėvas atvyko iš Bostono į Nebraską 1933 metais kartu su savo jauna žmona ir svajone dirbti žemę. Du dešimtmečius jis bandė auginti kviečius, kukurūzus, sojas, net mėlynžiedes liucernas, bet kiekvienąkart nudegdavo. Jeigu vienais metais sumanydavo auginti kultūras, kurioms reikia daug drėgmės, kraštą dvejus metus kamuodavo sausra. Jei persimesdavo prie pasėlių, kuriems reikia daug saulės, vakaruose imdavo tvenktis audros debesys. Galite prieštarauti sakydami, kad gamta negailestinga. Ji abejinga ir nenuspėjama. O fermeris, kuris kas dvejus trejus metus augina vis

kitas grūdines kultūras? Emetas dar būdamas vaikas suprato, kad toks žmogus nesuvokia ką daręs.

Už daržinės stovėjo specialus vokiškas įrenginys sorgų derliui nuimti. Svarbiausiu fermeje laikytas agregatas greitai tapo nereikalingas, o galiausiai ir nenaudojamas, nes tėvas, nustojęs auginti sorgus, nesusiprotėjo jo parduoti. Jis paprasčiausiai paliko jį riogsoti už daržinės ir lyjant, ir sningant. Kai Emetas buvo Bilio amžiaus ir pas jį rinkdavosi pažaisti draugai iš gretimų fermų, berniukai, pačiu karo įkarščiu uoliai keberiodavęsi į kiekvieną mechanizmą, kuris jiems virsdavo tanku, visgi ant šios derliaus nuėmimo mašinos nekeldavo kojos, nes intuityviai jautė, kad ji žada nelaimę, o nuo jos rūdijančio korpuso būtina laikytis atokiau — gal iš mandagumo, o gal saugantis nesėkmės užkrato.

Vieną vakarą, mokslo metams artėjant į pabaigą, penkiolikmetis Emetas sėdo ant dviračio, numynė į miestelį, pasibeldė į pono Šultės namų duris ir pasiprašė darbo. Emeto prašymas poną Šultę taip suglumino, kad jis pirmiausia pasodino vaikiną prie pietų stalo ir pavaišino pyragu. Paskui pasiteiravo, kodėl fermeje augantis berniukas norįs praleisti vasarą kaldamas vinis.

Emeto pasirinkimą lėmė ne tai, kad jis žinojo poną Šultę esant draugišką žmogų, ne tai, kad šio žmogaus namas buvo vienas gražiausių miestelyje. Pas poną Šultę Emetas nuvyko manydamas, jog dailidė, nesvarbu kas nutiktų, darbo turėsiąs visada. Namai, kad ir kaip juos statai, klypsta. Vyriai klimba, grindų lentos dėvisi, stogų siūlės yra. Perėjęs Votsonų namą, galėjai pastebėti begalę pavyzdžių, bylojančių apie sodybai laiko daromą žalą.

Vasaros naktimis, dundant griaustiniui arba šaižiai švilpiant vėjams, Emetas girdėdavo gretimame kambaryje besivartantį ir užmigti negalintį tėvą. Ne be priežasties. Fermeris su paskola buvo panašus į žmogų, kuris išskėstomis rankomis ir užmerktomis akimis balansuoja ant tilto turėklų. Ūkininkavimas buvo toks gyvenimo būdas, kai gausą arba žlugimą lėmė vos keli lietaus coliai arba kelios naktinės šalnos.

O dailidei naktimis nereikėjo būdrauti, nerimaujant dėl oro. Gamtos anomalijų jis nekantriai *laukdavo*. Pūgos, liūtis, uraganai buvo jo laukiami svečiai. Kaip ir purvo nuošliaužos, vabzdžių antplūdžiai. Gamtos jėgos, lėtai, bet neišvengiamai kenkiančios pastato integralumui, silpninančios jo pamatus, pūdančios sijas ir ardančios gipsą.

Pono Šultės klausiamas Emetas to nesakė.

— Man atrodo, Jobas augino galvijus, o Nojus darbavosi plaktuku.

Ponas Šultė nusijuokė ir nedelsdamas nusamdė Emetą.

Dauguma apygardos fermerių, jeigu jų vyresnysis sūnus vieną vakarą būtų grįžęs namo su žinia, kad įsidarbino pas dailidę, būtų taip su juo pasikalbėję, kad jis šio pokalbio ilgai nepamirštų. Negana to, jie būtų nuvažiavę pas dailidę šnektelėti, trumpai, bet taip suprantamai, kad kitą kartą, kilus pagundai kištis į svetimo sūnaus auklėjimą, šis kaipmat persigalvotų.

Tačiau tą vakarą, Emetui grįžus namo ir prisipažinus tėvui, kad jis įsidarbino pas poną Šultę, tėvas nesupyko. Ir atidžiai išklausė. Trumpai pamąstęs, sūnui tik tiek tepasakė, kad ponas Šultė — geras žmogus, o dailidės amatas — naudingas. Pirmą vasaros dieną tėvas paruošė Emetui sočius pusryčius, įdėjo pietus ir laimindamas išsiuntė darbuotis pas kitą žmogų.

Gali būti, kad šis sprendimas irgi buvo klaidingas.

Nulipęs laiptais Emetas rado poną Ransomą sėdintį ant prienamio laiptų, alkūnėmis pasirėmusį į kelius, su skrybėle rankoje. Vaikinas prisėdo šalia, ir abu valandėlę žvelgė į dirvunuojančius laukus. Tolumoje, už pusės mylios, galėjai įžiūrėti tvorą, žyminčią ribą, už kurios prasidėjo šio pagyvenusio vyro ranča. Naujausiu Emeto skaičiavimu, ponas Ransomas turėjo daugiau kaip devynis šimtus galvijų ir aštuonis darbininkus.

— Noriu padėkoti jums, kad priglaudėte Bilį, — pratarė Emetas.

— Priglausti Bilį buvo mažiausia, kuo mes galėjome padėti. O be to, nesunku įsivaizduoti, kaip tai patiko Selei. Ji ne per labiausiai mėgo namų ruošą, bet tavo brolio priežiūra — kas kita. Biliui atvykus, mes visi netgi ėmėme sveikiau maitintis.

Emetas nusišypsojo.

— Vis tiek ačiū. Biliui tai buvo nepaprastai svarbu, o ir man ramiau žinant, kad jis pas jus.

Ponas Ransomas, atsakydamas į jaunuolio dėkingumą, linktelėjo galva, paskui tarė:

— Viršininkas Viljamsas atrodo geras žmogus.

— Jis ir yra geras žmogus.

— Nepanašus į kanzas...

— Ne. Jis kilęs iš Filadelfijos.

Ponas Ransomas rankoje sukiojo skrybėlę. Emetas jautė, kad kaimynas kažką svarsto. Jis sprendė, kaip geriau išsakyti savo mintį, o gal — ar išvis sakyti. Arba paprasčiausiai norėjo nutaikyti tinkamą momentą. Tačiau kartais toks momentas ateina savaimė, pavyzdžiui, su kelyje maždaug už mylios pasirodančiu dulkių debesimi, pranešančiu apie dukters atvykimą.

— Emetai, — prabilo jis, — viršininkas Viljamsas buvo teisus sakydamas, kad tu gražinai savo skolą, jei kalbame apie visuomenę. Bet mūsų miestelis mažas, daug mažesnis už Filadelfiją, ir ne visi Morgeno gyventojai mąstys taip, kaip viršininkas.

— Jūs kalbate apie Snaiderių...

— Taip, Emetai, kalbu apie Snaiderių, ir ne tik apie juos. Šioje apygardoje gyvena jų giminaičiai. Jie turi kaimynų ir senų šeimos draugų. Čia gyvena jų verslo partneriai, jų parapijos nariai. Mes žinome, kad dėl visų jų ištikdavusių nemalonumų buvo kaltas pats Džimis Snaidėris. Per septyniolika metų jis savo gyvenimą buvo spėjęs paversti šūdų krūva. Bet jo broliams tai nieko nekeičia. Ypač po to, kai kare neteko Džo jaunesniojo. Jie toli gražu nesijautė patenkinti, kad tau buvo skirta aštuoniolika mėnesių Salainoje, o sužinoję, jog dėl tėvo mirties į laisvę išėsi

keliais mėnesiais anksčiau, pajuto teisėtą įniršį. Regis, jie nusi-
teikę padaryti viską, kad pajustum jų tūžmastį, ir kuo dažniau.
Kadangi tau visas gyvenimas prieš akis, arba kaip tik todėl, kad
visas gyvenimas dar prieš akis, pagalvok, ar nevertėtų jį pradėti
kur nors kitur, bet ne čia.

— Jums neverta dėl to nerimauti, — atsakė Emetas. — Nema-
nau, kad po keturiasdešimt aštuonių valandų mudu su Biliu dar
būsime Nebraskoje.

Ponas Ransomas linktelėjo.

— Kadangi tėvas jums nelabai ką paliko, norėčiau truputį pri-
sidėti, nors kiek palengvindamas judviejų dalią.

— Aš negalėčiau priimti jūsų pinigų, pone Ransomai. Jūs
mums jau ir taip daug gero padarėte.

— Tebūnie tai paskola. Galėsi gražinti, kai tik atsistosi ant
kojų.

— Na, man atrodo, šiandien Votsonai jau yra išnaudoję savo
paskolų limitą, — pastebėjo Emetas.

Ponas Ransomas nusišypsojo ir vėl linktelėjo galva. Paskui
atsistojo, užsidėjo skrybėlę, ir kaip tik tuo metu garsiai burgzda-
mas į kiemo keliuką įsuko senasis pikapas, vadinamas Bete. Vai-
ravo Selė, Bilis sėdėjo keleivio sėdynėje. Automobiliui slystančiais
ratais ir čiaudinčiu duslintuvu nespėjus sustoti, berniukas atidarė
dureles ir stryktelėjo ant žemės. Su brezentine kuprine nuo pečių
iki sėdynės Bilis praskuodė pro poną Ransomą ir netrukus ranko-
mis apsvijio brolio liemenį.

Emetas pritūpė, kad ir pats galėtų apkabinti savo mažąjį bro-
liuką.

Pagaliau pasirodė ir Selė ryškiaspalve sekmadienine suknele,
su kepimo indu rankose ir šypsena veide.

Ponas Ransomas į suknelę ir šypseną reagavo stoviškai.

— Nagi, — prabilo Selė, — pažiūrėkime, kas gi čia toks. Tik
neuždusink jo, Bili Votsonai.

Emetas atsistojo ir uždėjo ranką broliui ant galvos.

— Sveika, Sele.

Mergina, kaip paprastai, kai tik būdavo sutrikusi, nedelsdama ėmėsi reikalų.

— Namas išvalytas, visos lovos paklotos, vonios kambaryje rasi naują muilą, o šaldytuve — sviesto, pieno ir kiaušinių.

— Ačiū, — padėjo Emetas.

— Siūliau, kad judu pavakarieniautumėte kartu su mumis, bet Bilis nenusileido, norėjo, kad pirmą savo vakarienę valgytum namie. Šiaip ar taip, suruošiau jums troškinį.

— Nereikėjo tiek vargti, Sele.

— Vargas ar ne vargas, bet padariau. Jums tereikės pašauti į orkaitę ir kepti trijų šimtų penkiasdešimties laipsnių* temperatūroje keturiasdešimt penkias minutes.

Emetui paėmus į rankas indą su troškiniu, Selė pakraipė galvą.

— Man reikėjo tai užrašyti.

— O aš manau, kad Emetas prisimins instrukciją, — įsiterpė ponas Ransomas. — O jei ne, Bilis tikrai nepamirš.

— Pašauti į orkaitę ir kepti trijų šimtų penkiasdešimties laipsnių temperatūroje keturiasdešimt penkias minutes, — pakartojo Bilis.

Ponas Ransomas atsigrėžė į dukrą.

— Esu tikras, šie vaikinai nekantrauja pasikalbėti po ilgo nesimatymo, o mudviem yra reikalų namie.

— Aš tik užbėgsiu minutei įsitikinti, kad viskas...

— Sele... — ponas Ransomas aiškiai leido suprasti, kad apie prieštaravimą negali būti nė kalbos.

Mergina tik parodė pirštu į Bilį ir nusišypsojo.

— Gražiai elkis, mažiau.

Emetas ir Bilis įdėmiai žiūrėjo, kaip tėvas ir dukra Ransomai lipa į savo pikapus ir nuvažiuoja tolyn. Paskui Bilis atsigrėžė į Emetą ir dar kartą jį apsikabino.

* T. y. apie 175 °C.

— Džiaugiuosi, kad tu namie, Emetai.

— Ir aš džiaugiuosi, kad esu namie, Bili.

— Tau šįkart jau neberekės grįžti į Salainą, tiesa?

— Ne. Man jau niekad nereikės grįžti į Salainą. Eime.

Bilis paleido Emetą, ir broliai nuėjo į namą. Virtuvėje Emetas atidarė šaldytuvo dureles ir padėjo indą su troškiniu ant apatinės lentynos. Viršutinėje lentynoje buvo žadėtieji pienas, kiaušiniai ir sviestas. Ten jie rado ir du stiklainius — vienas buvo su namie spaustomis obuolių sultimis, o kitas su persikų sirupu.

— Nori valgyti?

— Ne, ačiū, Emetai. Prieš pat mums atvažiuojant Selė mane pavaišino sumuštiniu su riešutų sviestu.

— Gal išgertum pieno?

— Žinoma.

Emetui atnešus į stalą dvi stiklines pieno, Bilis nusiėmė kuprinę ir pastatė ją į tuščią krėslą. Atsegęs viršutinę sagtį, iš kuprinės atsargiai išėmė ir iš aliuminio folijos išvyniojo nedidelę pakuotę. Joje buvo aštuoni pyragaičiai. Du iš jų — vieną Emetui, o kitą sau — padėjo ant stalo. Pakuotę vėl apvyniojęs folija, likusius pyragaičius įdėjo atgal į kuprinę, užsegė sagtį ir grįžo į savo kėdę.

— Tai bent kuprinė, — įvertino Emetas.

— Tikrų tikriausia Jungtinių Valstijų kariuomenės kuprinė, — atsakė Bilis. — Bet tokios kuprinės vadinamos perteklinėmis, nes jos nebuvo naudotos kare. Pirkau ją pono Gundersono parduotuvėje. Turiu ir perteklinį žibintuvėlį, ir perteklinį kompasą, ir perteklinį rankinį laikrodį.

Bilis ištiesė ranką, parodydamas ant riešo laisvai kabantį laikrodį.

— Jis su sekundžių rodykle.

Pasidžiaugęs broliuko laikrodžiu, Emetas atsikando pyragaičio.

— Geras. Su šokolado drožlėmis?

— Aha. Selė iškepė.

— Padėjai jai?

— Išvaliau dubenį.

— Taip ir maniau, kad padėjai.

— Iš tikrųjų, Selė užmaišė tešlos pilnai skardai, bet ponas Ransomas manė, kad tiek bus per daug, todėl ji jam pasakė, jog keturis duos mums, o jam nematant įdėjo aštuonis.

— Mums pasisėkė.

— Pasisėkė labiau, nei gauti keturis. Bet dar labiau būtų pasi-sekę, jei būtume gavę pilną skardą.

Emetas nusišypsojo, nugėrė gurkšnelį pieno ir per stiklinės kraštą įvertino broliuką. Bilis buvo maždaug coliu ūgtelėjęs, plaukai trumpesni, kaip ir priderėjo gyvenant pas Ransomus, bet kitais atžvilgiais atrodė toks pat ir kūnu, ir dvasia. Išvykstančiam į Salainą Emetui buvo sunkiausia palikti Bilį, todėl dabar, matydamas jį taip mažai pasikeitusį, jautėsi laimingas. Jautėsi laimingas sėdėdamas kartu su broliu prie seno virtuvės stalo. Be to, jis spėjo, kad ir Bilis laimingas sėdėdamas šalia.

— Kaip baigei mokslo metus? Gerai? — pasidomėjo Emetas, statydamas stiklinę.

Bilis linktelėjo galva.

— Už geografijos testą gavau šimtą penkis procentus.

— Šimtą penkis procentus!

— Paprastai tokio dalyko kaip šimtas penki procentai nebūna, — paaiškino Bilis. — Paprastai daugiausia gali surinkti šimtą procentų.

— Tai kaip tau pavyko išpešti iš ponios Kuper dar penkis procentus?

— Ji uždavė papildomą klausimą.

— Koks tai buvo klausimas?

Bilis pacitavo atmintinai:

— „Koks pastatas aukščiausias pasaulyje?“

— Ir tu žinojai atsakymą?

— Žinojau.

...

— Nepasakysi man?

Bilis papurtė galvą.

— Tai būtų nesąžininga. Tu turi pats sužinoti.

— Labai teisinga.

Trumpai patylėjęs Emetas suprato, kad jo akys įsmeigtos į stiklinę su pienu. Dabar jau jis buvo tas, kurio galvoje kirbėjo mintis. Dabar jau jis svarstė, kaip ir kada ją išsakyti, ir ar išvis sakyti.

— Bili, — galų gale kreipėsi jis, — aš nežinau, ką tau sakė ponas Ransomas, bet mes jau nebegalėsime čia gyventi.

— Aš žinau, — atsakė Bilis. — Kadangi mums anuliuota įkeisto turto išpirkimo teisė.

— Taip, tiesa. O tu supranti, ką tai reiškia?

— Tai reiškia, kad nuo šiol mūsų namas priklauso „Santau-poms ir paskoloms“.

— Taip, tiesa. Šiaip ar taip, net jeigu jie ir pasiima mūsų namą, mes galėtume likti Morgene. Kurį laiką pagyventume pas Ransomus, aš grįžčiau į darbą pas poną Šultę, rudenį galėtum vėl lankyti savo mokyklą. Bet pagalvojau, kad dabar būtų tinkamas metas — tau ir man — išmėginti kažką nauja...

Emetas buvo ilgai svarstęs, kaip pasakyti šią žinią broliui, nerimaudamas, jog mintis apie išsikėlimą iš Morgeno gali sutrikdyti Bilį, tuo labiau kad dar visiškai neseniai mirė jų tėvas. Tačiau Bilis visai nesutriko.

— Aš galvojau tą patį, Emetai.

— Iš tikrųjų?

Bilis entuziastingai linktelėjo galva.

— Tėčiui mirus, netekus naudojimo teisės, mums jau nėra reikalo likti Morgene. Galime susipakuoti savo daiktus ir važiuoti į Kaliforniją.

— Atrodo, šiuo klausimu mes sutariame, — šypsodamas tarė Emetas. — Vienintelis skirtumas — aš manau, jog mums reikėtų keliauti į Teksasą.

— Oi, mes negalime keliauti į Teksasą, — atsakė Bilis, purtydamas galvą.

— Kodėl?

— Todėl, kad mums reikia keliauti į Kaliforniją.

Emetas suskato kalbėti, bet Bilis jau buvo pakilęs nuo kėdės ir stovėjo prie savo kuprinės. Šįkart jis atsegė priekinę kišenę, išėmė nedidelį gelsvai rusvo popieriaus voką ir grįžo atgal. Atsargiai atrišęs raudoną virvutę, kuria buvo aprištas vokas, jaunėlis ėmė pasakoti:

— Po tėčio laidotuvių, tau sugrįžus į Salainą, ponas Ransomas pasiuntė Selę ir mane į mūsų namus paieškoti svarbių dokumentų. Apatiniame tėčio rašomojo stalo stalčiuje radome metalinę dėžutę. Ji buvo neužrakinta, tačiau norint ją buvo *galima* užrakinti. Joje, kaip ponas Ransomas sakė, buvo svarbūs dokumentai: mūsų gimimo liudijimai, mamos ir tėčio santuokos liudijimas. Bet dėžutės apačioje, pačiame dugne, radau štai ką.

Bilis pakratė voką virš stalo, ir iškrito devyni atvirlaiškiai.

Pagal jų išvaizdą Emetas nustatė, kad atvirlaiškiai nebuvo nei labai seni, nei labai nauji. Ant stalo gulėjo nuotraukos ir iliustracijos, ir visos spalvotos. Viršuje — atvirlaiškis su Velšo motelio Ogalaloje, Nebraskos valstijoje, nuotrauka, kurioje matyti šiuolaikiškas pastatas su baltais kotedžais, apželdintas kiemas, šalikelė ir ant aukšto stiebo besiplaikstanti Amerikos vėliava.

— Tai atvirlaiškiai, — paaiškino Bilis. — Tau ir man. Nuo mamos.

Emetas apstulbo. Praėjo beveik aštuoneri metai nuo to vakaro, kai motina paguldė juos į lovą, apklojo ir, pabučiavusi bei palinkėjusi labos nakties, išėjo pro duris; nuo to karto jie iš jos daugiau nebegirdėjo nė žodžio. Nesulaukė telefono skambučio. Negavo laiškų. Jokios dailiai įrištos kalėdinės dovanėlės. Net menkiausio gandelio iš kokio nors žmogaus, atsitiktinai šį tą nugirdusio iš kitų. Bent jau taip Emetas iki šiol suprato šį reikalą.

Vaikinas paėmė atviruką su Velšo motelio nuotrauka ir ap-

suko kita puse. Kaip Bilis ir sakė, jis dailia motinos rašysena buvo adresuotas juodviem. Tekstui skirtos tik kelios eilutės, kaip visuose atvirlaiškiuose. Motina rašė, kad jų labai pasiilgusi, nors tepraėjo vos viena diena. Emetas paėmė iš krūvelės kitą atviruką su viršutiniame kairiajame kampe pavaizduotu raitu kaubojumi. Kilpavirvė, kurią jis buvo išsukęs, siekė pirmą planą ir buvo suformavusi tekstą „Sveikinimai iš Rolinso Vajominge, Lygumų metropolio“. Emetas apsuko atviruką. Šešiais sakiniais, iš kurių vienas suko už apatinio dešiniojo kampo, jų motina pasakojo, kad ji dar nemačiusi Rolinso kaubojaus su lasu, tačiau karvių jau regėjusi daugybę. Ir šįkart baigė žodžiais, jog juos labai mylinti ir judviejų labai pasiilgusi.

Emetas peržiūrėjo ir kitus ant stalo gulinčius atvirukus, įsidėmėdamas įvairių miestų, motelių ir restoranų pavadinimus, vietas ir orientyrus, ir atkreipė dėmesį, kad visuose, išskyrus vieną, buvo matyti giedras mėlynas dangus.

Jausdamas brolio žvilgsnį, Emetas tvardėsi, kad jo neišduotų veido išraiška. O širdį pervėrė apmaudas — apmaudas dėl jų tėvo. Tėvas veikiausiai perimdavo atvirlaiškius ir juos paslėpdavo. Kad ir kaip stipriai būtų pykęs ant žmonos, jis neturėjo teisės jų slėpti nuo vaikų, o ypač nuo Emeto, kuris jau buvo pakankamai didelis, taigi galėjo ir pats perskaityti. Vis dėlto apmaudas truko tik akimirką. Vaikinas suprato, kad tai buvo vienintelis protingas jo tėvo žingsnis. Visų pirma, kas gero iš kartkartėmis gaunamų kelių sakinių, kuriuos užpakalinėje trijų iš penkių colių atviruko pusėje užrašydavo moteris, sąmoningai palikusi savo vaikus?

Emetas padėjo atvirlaiškį, siųstą iš Rolinso, atgal ant stalo.

— Ar prisimeni, kaip mama mus paliko liepos penktą? — paklausė Bilis.

— Taip, prisimenu.

— Ji devynias dienas paeiliui rašė mums atvirlaiškius.

Emetas dar kartą paėmė į rankas atviruką iš Ogalalos ir pažvelgė truputį aukščiau tos vietos, kur jų motina buvo užrašiusi „Mano brangiausieji, Emetai ir Bili“, bet datos ten nerado.

— Mama datų nerašydavo, — paaiškino Bilis. — Bet jas galima nustatyti pagal pašto ženklus.

Bilis paėmė iš Emeto atviruką, atsiųstą iš Ogalalos, apvertė visus kitus ant stalo gulinčius atvirukus, juos išskleidė ir ėmė pirštu baksnoti į pašto ženklus.

— Liepos penkta. Liepos šešta. Liepos septintos nėra, tačiau yra dvi liepos aštuntos. Nes 1946 metais liepos septinta buvo sekmadienis, o sekmadieniais pašto tarnybos nedirba. Dėl to mama pirmadienį išsiuntė du atvirukus. O dabar pažiūrėk čia.

Bilis grįžo prie kuprinės ir iš jos priekinės kišenės ištraukė kažką panašaus į brošiūrą. Išlankstęs padėjo ją ant stalo, ir Emmetas suprato, kad tai „Phillips 66“ išleistas Jungtinių Valstijų kelių žemėlapis. Žemėlapio viduriu iš vieno krašto į kitą ėjo kelias, kurį Bilis buvo paženklinęs juodu rašalu. Devynių miestų vakarinėje šalies dalyje pavadinimai buvo apibraukti.

— Tai yra Linkolno greitkelis, — paaiškino Bilis, rodydamas į ilgą juodą liniją. — Pradėtas tiesti 1912 metais ir pavadintas Abraomo Linkolno garbei, pirmasis kelias, einantis nuo vieno Amerikos krašto iki kito.

Pradėdamas nuo Atlanto pakrantės, Bilis piršto galu ėmė vesti išilgai greitkelio.

— Jis prasideda Niujorke, Taimso aikštėje, o baigiasi už trijų tūkstančių trijų šimtų devyniasdešimties mylių, San Fransiske, Linkolno parke. Jis eina tiesiai per Sentral Sitį, vos už dvidešimt penkių mylių nuo mūsų namo.

Bilis nutilo ir pirštu atvedė nuo Sentral Sičio iki juodos žvaigždutės, kuria buvo pažymėjęs jų namą.

— Mama, palikusi mus, liepos penktą išvyko štai šiuo keliu...

Surinkęs atvirulaiškius jaunėlis apvertė juos kita puse ir ėmė dėlioti išilgai žemėlapio, jo apatinėje dalyje, dėdamas vieną po kito vakarų kryptimi po miestais, iš kurių buvę išsiųsti.

Ogalala.

Šajenas.

Rolinsas.

Rok Springsas

Solt Leik Sitis.

Ilis.

Rinas.

Sakramentas.

Ir taip iki paskutinio atviruko, kuriame buvo matyti didžiulis klasikinio stiliaus pastatas, iškilęs virš fontano San Fransisko parke.

Bilis, pagal eiliškumą išdėliojęs ant stalo atvirukus, patenkintas atsiduso. Tačiau Emetas, žvelgdamas į šią kolekciją, jautėsi nekaip — tarytum jie būtų skaitinėję kito žmogaus asmeninius laiškus, kurių neturėjo teisės matyti.

— Vis dėlto, Bili, aš nesu tikras, kad mums reikėtų vykti į Kaliforniją... — tarė jis.

— Mes turime vykti į Kaliforniją, Emetai. Nejaugi nesupranti? Juk kaip tik todėl ji mums ir siuntė šias žinutes. Tam, kad galėtume ją rasti.

— Bet aštuonerius metus ji neišsiuntė nė vieno laiško.

— Taigi todėl, kad liepos tryliktą jos kelionė baigėsi. Mums belieka Linkolno greitkelio keliauti į San Fransiską, o ten ir rasime ją.

Emetas tą pačią akimirką norėjo pasakyti broliui ką nors protinga ir įtikinama. Pavyzdžiui, kad jų motina nebūtinai turėjo kelionę baigti San Fransiske, kad ji galėjo keliauti toliau, o taip veikiausiai ir buvo, be to, nors ji pirmus devynis vakarus galbūt ir galvojo apie savo sūnus, akivaizdu, kad paskui apie juos jau nebegalvojo. Galiausiai jis apsiribojo tik pastebėjimu, kad netgi tuo atveju, jei motina dabar gyvena San Fransiske, surasti ją būtų faktiškai neįmanoma.

Bilis linktelėjo galva, o jo veido išraiška bylojo, jog jis jau buvo apsvarstęs šią dilemą.

— Ar prisimeni, kaip man pasakojai, kad mamai taip patik-

davo fejerverkai, jog Liepos 4-ąją veždavosi mus į Suardą jų pasižiūrėti?

Emetas neprisiminė, kad apie tai būtų pasakojęs broliui, o geriau pagalvojęs neprisiminė netgi nieko panašaus. Tačiau vaikas negalėjo paneigti tai sakęs.

Bilis paėmė nuo stalo paskutinį atvirlaiškį. Jame buvo matyti klasikinio stiliaus pastatas ir fontanas. Apsukęs kita puse berniukas ėmė pirštu vedžioti jų motinos užrašytus žodžius.

— „Garbės legiono rūmai San Fransisko Linkolno parke, kuriame kasmet, Liepos 4-ąją, vyksta vienas įspūdingiausių fejerverkų šou visoje Kalifornijoje!“

Bilis pažvelgė į brolių ir pridūrė:

— Štai kur jos reikia ieškoti, Emetai. Fejerverkų šventėje prie Garbės legiono rūmų, vykstančioje Liepos 4-ąją.

— Bili... — pratarė Emetas.

Tačiau Bilis, brolio balse nugirdęs abejonę, pradėjo energingai purtyti galvą. Paskui, žiūrėdamas į išskleistą ant stalo žemėlapi, pirštu dar kartą nubrėžė jų motinos kelią.

— Iš Ogalalos į Šajeną, iš Šajeno į Rolinsą, iš Rolinsą į Rok Springus, iš Rok Springso į Solt Leik Sitį, iš Solt Leik Sičio į Ilij, iš Ilio į Riną, iš Rino į Sakramentą, iš Sakramento į San Fransiską. Tai mūsų kelionės maršrutas.

Emetas atsilošė kėdėje ir susimąstė.

Teksasą jis pasirinko neatsitiktinai. Apie tai, kur su broliu keliauti, galvojo stropiai ir sistemingai. Po ilgų valandų, praleistų nedidelėje Salainos bibliotekoje vartant almanacho puslapius ir enciklopedijos tomus, atsakymas į klausimą, kur jiems reikėtų išvykti, pasidarė visiškai aiškus. Tačiau Bilis taip pat stropiai ir sistemingai laikėsi savo mąstymo krypties, o atsakymas jam buvo ne mažiau aiškus.

— Gerai, Bili. Štai, ką tau pasakysiu. Sudėk juos visus atgal į voką ir duok man šiek tiek laiko apgalvoti, ką dabar pasakei.

Bilis ėmė linksėti galva.

— Gera mintis, Emetai. Gera mintis.

Surinkęs atvirlaiškius iš rytų į vakarus, Bilis sudėjo juos į voką, apvyniojo raudona virvute ir įdėjo atgal į kuprinę.

— Ramiai pagalvok, Emetai. Pats pamatysi.

Antrame aukšte, Biliui nuėjus į savo kambarį, Emetas palindo po dušu ir ilgai prausėsi karštame vandenyje. Išsiprausęs surinko nuo grindų drabužius, kuriuos vilkėjo važiuodamas į Salainą ir iš ten grįždamas, ir, išėmęs iš marškinių kišenės cigarečių pakelį, sumetė juos į šiukšliadėžę. Netrukus ten pat, tik po drabužiais, atsidūrė ir cigaretės.

Įlėjęs į savo kambarį, vaikas apsimovė džinsines kelnes, apsilviko džinsinius marškinius, susijuosė labiausiai patinkančiu diržu ir apsiavė mėgstamiausius batus. Paskui atidarė viršutinį komodos stalčių ir išsiėmė susuktą į kamuoliuką kojinių porą. Išvyniodamas kojines vieną jų pakratė, ir iš jos iškrito automobilio rakteliai. Tada perėjo koridorių ir kyštelėjo galvą į brolio kambarį.

Bilis sėdėjo ant grindų, šalia savo kuprinės. Sterblėje gulėjo sena mėlyna skardinė dėžutė tabakui su Džordžo Vašingtono atvaizdu, o ant kilimėlio eilutėmis ir stulpeliais rikiavosi sidabriniai doleriai.

— Atrodo, man nesant, kolekciją dar šiek tiek papildei, — pastebėjo Emetas.

— Trimis, — atsakė Bilis, atsargiai dėdamas vieną monetą į vietą.

— O kiek dar trūksta?

Bilis smiliumi pabaksnojo į tuščias vietas monetų tinklelyje.

— 1881, 1894, 1895, 1899 ir 1903-ųjų.

— Tai jau baigi surinkti.

Bilis pritariamai linktelėjo galva.

— Bet rasti 1894 ir 1895-ųjų monetas bus labai sunku. Man labai pasisekė, kad radau 1893 metų.

Bilis pažvelgė į brolių.

— Ar galvojai apie Kaliforniją, Emetai?

— Galvojau, bet man reikia dar truputį pagalvoti.

— Gerai.

Biliui vėl sutelkus dėmesį į sidabrinčius dolerius, Emetas apsidairė po brolio kambarį, jau antrą kartą šiandien, ir darsyk įdėmiai apžiūrėjo tvarkingai ant lentynų išrikiuotas kolekcijas bei virš lovos kabančius lėktuvėlius.

— Bili...

Bilis vėl pakėlė galvą.

— Nesvarbu, ar mes vyksime į Teksasą, ar į Kaliforniją, manau, geriausia būtų keliauti su kuo mažiau daiktų. Juk pradėsime tam tikra prasme iš naujo.

— Ir aš taip galvojau, Emetai.

— Iš tiesų?

— Profesorius Abernetis sako, kad bebaimis keliautojas kelionei pasiima tik tiek, kiek talpina kuprinė. Todėl ir nusipirkau šią kuprinę pono Gundersono parduotuvėje. Kad tau grįžus būčiau pasirengęs išvykti. Joje jau yra viskas, ko man gali reikėti.

— Viskas?

— Viskas.

Emetas nusišypsojo.

— Einu į klojimą patikrinti automobilio. Norėtum kartu?

— Dabar? — nustebo Bilis. — Palauk! Sekundę! Neik be manęs!

Ką tik baigęs rikiuoti sidabrinčius dolerius chronologine tvarka, Bilis sužėrė juos į krūvelę ir skubėdamas supylė į skardinę tabakinę. Uždaręs dangtelį, įdėjo skardinę atgal į kuprinę, o kuprinę užsimetė ant pečių. Paskui pirma brolio nusileido laiptais ir išėjo pro duris.

Broliams kertant kiemą, Bilis atsigręžęs per petį pasakė, kad ponas Obermejeris ant klojimo durų buvo pakabinęs spyną ir užrakinęs, bet Selė laužtuvu, kurią vežiojosi sunkvežimio puspriekabėje, užraktą sulaužė.

Taip iš tiesų ir buvo: gembė su sveika spyna laisvai kabojosi ant varžtų. Klojime buvo šilta, viskas atrodė gerai pažįstama, buvo juntamas galvijų kvapas, nors Emetas fermoje jų nematė nuo vaikystės.

Vyresnysis brolis stabtelėjo, leisdamas akims prisitaikyti. Priešais jį stūksojo naujasis „John Deer“, o už jo riogsojo aplamdintas senasis kombainas. Traukdamas toliau, į klojimo galą, Emetas sustojo priešais brezentu dengtą didelį objektą nuožulniais galais.

— Ponas Obermejeris nuėmė uždangalą, bet mudu su Sele vėl uždengėme, — paaiškino Bilis.

Emetas, paėmęs brezentą už kampo, abiem rankomis traukė tol, kol jis susmuko prie kojų, ir priešais save išvydo ten pat, kur prieš penkiolika mėnesių buvo palikęs, jo laukiantį melsvą ketverių durelių 1948-ųjų „Studebaker Land Cruiser“ mėlyną stogą.

Delnu perbraukęs variklio dangtį, Emetas atidarė vairuotojo dureles ir įlipo vidun. Kurį laiką sėdėjo, rankas laikydamas ant vairo. Automobilis, kai jį pirkto, buvo nuriedėjęs aštuoniasdešimt tūkstančių mylių, aplamdytu variklio dangčiu ir cigarečių žarijomis pradegintais sėdynių apmušalais, bet pats automobilis važiavo ganėtinai sklandžiai. Įkišęs į spynelę raktą ir pasukęs starterį, vaikinai mintyse jau girdėjo raminantį variklio gausmą, deja, buvo tylu.

Bilis, stovintis per atstumą, nedrąsiai priėjo artyn.

— Sugedęs?

— Ne, Bili. Turbūt išsikrovė akumulatorius. Taip jau būna, kai mašina ilgą laiką stovi nenaudojama. Bet pataisyti labai paprasta.

Akivaizdžiai pajutęs palengvėjimą, Bilis prisėdo ant šieno ryšulio ir nusiėmė kuprinę.

— Gal nori dar vieną pyragaitį, Emetai?

— Ačiū, aš sotus. Bet tu nesivaržyk, valgyk.

Bilis atsegė kuprinę, o Emetas tuo tarpu išlipo iš automobilio,

nuėjo prie jo bagažinės ir atidarė. Patenkintas, kad pakeltas bagažinės dangtis jį paslėpė nuo brolio akių, Emetas atitraukė kartono lapą, dengiantį išėmą, kurioje laikomas atsarginis ratas, ir švelniai perbraukė delnu išilgai padangos linkio. Virš padangos, kaip tėvas jam buvo sakęs, rado voką su savo vardu. Viduje buvo raštelis jo tėvo rašysena.

Dar vienas ranka rašytas laiškas nuo dar vienos dvasios, dingtelėjo Emetui.

Brangus sūnau,

įsivaizduoju, kai skaitysi šį laišką, ferma bus atitekusi bankui. Galbūt dėl to pyksi ant manęs arba būsi nusivylęs manimi, ir aš tavęs dėl to nekaltinu.

Tu būsi priblokštas, kai sužinosi, kiek daug man mirdamas paliko mano tėvas, kiek daug mano senelis buvo palikęs mano tėvui ir kiek daug jam buvo palikęs mano prosenelis. Ne tik akcijas ir obligacijas, bet namus ir paveikslus, baldus ir stalo indus, narystę klubuose ir draugijose. Visi šie trys vyrai buvo ištikimi puritoniškai tradicijai, akinusiai pelnyti Viešpaties palankumą ir savo vaikams palikti daugiau, nei jie patys buvo paveldėję.

Šiame voke rasi viską, ką aš tau palieku: du testamentus, vieną didelį ir vieną mažą, ir abu jie šventvagiški.

Dabar rašydamas jaučiu šiokią tokią gėdą, kad savo gyvenimo būdu nutraukiau iš protėvių perimtą dorybingą taupumo grandinę. Tačiau tuo pat metu didžiuojuosi žinodamas, kad tu, paveldėjęs tik šią atminimo dovaną, neabejotinai pasieksi daugiau nei aš, perėmęs turtus.

Su meile ir susižavėjimu,

Tavo tėvas Čarlis Viljamas Votsonas.

Prie laiško buvo sąvaržėle prisegtas pirmasis iš dviejų testamentų — iš senos knygos išplėštas lapas.

Emeto tėvas nebuvo greitas pratrūkti pykčiu savo vaikams, net jei jie būdavo to nusipelnę. Iš tiesų, Emetas prisiminė vienintelį kartą, kai tėvas nevaldė savo pykčio: taip nutiko tąsyk, kai jis grįžo išvartytas iš mokyklos už sugadintą vadovėlį. Tėvas tą vakarą skaudžiai, bet labai suprantamai išaiškino, kad knygų lapus gadina tik vestgotai. Gadinti knygą buvo tolygu kėsintis į švenčiausią ir kilniausią iš visų žmogaus pasiekimų — gebėjimą išreikšti geriausias idėjas ir jausmus, kuriais gali dalytis karta po kartos.

Jo tėvui knygų lapų plėšymas prilygo šventvagystei. Dar labiau jį pribloškė, kad šis lapas buvo išplėštas iš Ralfo Voldo Emersono „Esė“, labiau už bet kurią kitą tėvo vertinamos knygos. Beveik pačioje lapo apačioje jis raudonu rašalu buvo kruopščiai pabraukęs du sakinius.

Kiekvienas išsilavinimo siekiantis žmogus anksčiau ar vėliau suvokia, kad pavydas — tai neišmanymas, o mėgdžiojimas — savizudybė, kad jis turi susitaikyti su savimi tokiu, koks jis yra, ir nors pasaulis kupinas gėrybių, dėl kiekvieno maistui skirto grūdelio reikia paplušėti jam skirtame žemės sklypelyje. Žmoguje glūdinti galia yra nauja savo esme, ir niekas kitas be jo paties nežino, kam jis pajėgus, o ir jis pats sužino tik pabandęs.

Emetas akimirksniu suprato, kad ši Emersono frazė vienu metu atlieka dvi funkcijas. Pirma, tai buvo atsiprašymas. Ji paaiškino, kodėl tėvas, prieštaraudamas sveikam protui, atsisakė namų ir paveikslų, narystės klubuose ir draugijose ir išvyko į Nebraską dirbti žemės. Emeto tėvas pasitelkė šį Emersono knygos lapą kaip įrodymą, jog jis neturėjęs pasirinkimo, tarytum šis jo poelgis būtų nulemtas dieviškojo sprendimo.

Tačiau tai buvo ne tik atsiprašymas, bet ir padaršinimas. Padaršinimas Emetui nesigrauzti, nekaltinti savęs ir nedvejoti atgręžus nugarą trims šimtams akų, kuriems tėvas buvo paskyręs pusę

gyvenimo, jei tik jis be pavydo, nieko nemėgdžiodamas, sieksias savosios dalies, kartu atrasdamas ir savo pajėgą.

Voke, po lapu su Emersono žodžiais, buvo dar vienas testamentas: pluoštas naujutėlių dvidešimties dolerių banknotų. Nykščiu braukdamas per šiugždančius švarius jų kraštus, Emetas apytikriai suskaičiavo šimtą penkiasdešimt, tai yra maždaug tris tūkstančius dolerių.

Emetui buvo aišku, kodėl išplėštą knygos lapą tėvas laikė šventvagyste, bet kuo šventvagiški buvo šie banknotai, jis nesuprato. Gali būti, tėvas šiuos pinigus pavadino šventvagyste todėl, kad dovanojo sūnui, kreditoriams apie juos nenutuokiant. Taip elgdamasis jis nesilaikė nei teisinių įsipareigojimų, nei savo principų, kuriais vadovavosi, vertindamas, kas gera, kas bloga. Vis dėlto du dešimtmečius mokėdamas hipotekos palūkanas, Emeto tėvas už fermą buvo sumokėjęs dvigubą kainą. Be to, jis dar sumokėjo ir alinančiu darbu, ir nusivylimu, ir savo santuoka, ir galiausiai savo gyvybe. Taigi trys tūkstančiai tėvo į šali atidėtų dolerių, Emeto vertinimu, nebuvo šventvagiškas poelgis. Jo nuomone, tėvas buvo sąžiningai uždirbęs kiekvieną centą.

Vieną iš kupiūrų kyštelėjęs kišenėn, vaikinai voką įterpė atgal į tarpą virš padangos ir grąžino kartoną į vietą.

— Emetai... — pratarė Bilis.

Emetas uždarė bagažinės dangtį ir pažvelgė į Bilį, bet brolis nežiūrėjo į jį. Jis žvelgė į du siluetus klojimo tarpduryje. Vakarėjančiai saulei šviečiant iš už jų nugarų, Emetui buvo per sunku juos atpažinti. Bent jau kol liesasis kairėje neišskėtė rankų ir nešūktelėjo:

— Ta-daaaam!